

Oud Leiden Nieuws

KWARTAALBLAD VAN DE HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

Zaterdag 10 mei:	HVOL-fietsexcursie 'Jesse achterna'
Zondag 18 mei:	Dirk van Ecklezing door Cor Smit
Zaterdag 14 juni:	HVOL-excursie Haarlemmertrekvaart, Cruquius, Spaarndam
Donderdag 19 juni:	Jan van Houtlezing door Mark Aukema
Zondag 29 juni:	HVOL-excursie Klaas Hennepoelpolder en werf
Vrijdag 12 september:	HVOL-lezing ter gelegenheid van Open Monumentendagen

Gerrit Dou, *Haringverkoopster met een jongen*, ca. 1670-1675,
The Leiden Collection, NY (zie ook artikel op pagina 22)

Oud Leiden Nieuws
jaargang 2 nr. 2
mei 2014

AGENDA - DATA OM TE NOTEREN

Zaterdag 10 mei 2014

HVOL-fietstocht: 'Jesse achterna' van de Kooi in Leiden naar het Katwijkse Museum. Meer informatie op pagina 18 en volgende.

Zondag 18 mei 2014

Dirk van Ecklezing: 'De actualiteit van kinderarbeid' door Cor Smit.

Plaats: museum Boerhaave, Lange Agnietenstraat 10
Aanvang: 14.30 ontvangst met thee/koffie, 15.00 uur lezing en discussie, 16.30 - 17.30 uur drankje/hapje.
A.u.b. op tijd van huis gaan in verband met Leidse marathon. Meer informatie op pagina 7.

Zaterdag 14 juni 2014

HVOL-excursie naar Haarlemmertrekvaart, Cruquiusgemaal en Spaarndammersluizen.
Meer informatie op pagina 18 en volgende.

Donderdag 19 juni 2014

Jan van Houtlezing door advocaat Mark Aukema. Hij spreekt over Rembrandt van Rhijn en de regelingen voor schuldenaren in de 17de eeuw. Meer informatie in het vorig nummer van dit blad.
Plaats: Museum Boerhaave, Lange St. Agnietenstraat 10.
Aanvang: 20.00 uur

Zondag 29 juni 2014

HVOL-excursie naar de Klaas Hennepoelpolder en werf. Meer informatie op pagina 19.

Tot en met zondag 31 augustus 2014

Tentoonstelling Gerrit Dou (1613-1674), grootmeester uit de Gouden Eeuw, met schilderijen uit de privécollectie van The Leiden Collection uit New York.
Plaats: museum De Lakenhal, Oude Singel 28.
Meer informatie op pagina 23 en 24.

Vrijdag 12 september 2014

Lezing aan de vooravond van de Open Monumentendagen in de Tempelzaal van het RMO over de historische scheepvaart. Nadere details volgen in het augustusnummer van Oud Leiden Nieuws.

Zaterdag 13 en zondag 14 september 2014

Open Monumentendagen met als thema 'Transport'.

Woensdag 15 oktober 2014

P.J. Bloklezing in samenwerking met de Universiteit Leiden en het Leidsch Dagblad. Prof.dr. P.G. Hoftijzer, bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het Nederlandse boek spreekt over 'De rol van uitgevers en boekhandelaren in het culturele leven van Leiden in de 17de en 18de eeuw.'
Plaats: Klein Auditorium Academiegebouw, Rapenburg 67-73. Aanvang 20.00 uur

Tot en met zondag 26 oktober 2014

Tentoonstelling 'Gouden Middeleeuwen' over de Merovingische tijd, tussen 400-700 na Chr. in onze streek, de rol van Nederland in de wereldwijde handel en archeologische topvondsten uit die periode.
Plaats: Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28.

Tot en met zondag 26 oktober 2014

Tentoonstelling '100 jaar uitvindingen, made by Philips Research' over de belangrijkste innovaties in de afgelopen eeuw zoals de radio- en röntgenbuis, de compact disc en ledverlichting.
Plaats: Museum Boerhaave, Lange St. Agnietenstraat 10.

Zaterdag 1 november 2014

Diesviering Historische Vereniging Oud Leiden met lezing door Dick de Boer en uitreiking Leids Jaarboekje.
Plaats: Hooglandse Kerk, ingang Nieuwstraat.
Aanvang: 11.00 uur, kerk open 10.30 uur.

Let op: toegang tot lezingen georganiseerd door HVOL gratis op vertoon van ledenpas. Niet-leden betalen € 5,-.

Door en verder

Tijdens de Algemene Ledenvergadering op 25 maart heeft u besloten, dat ik uw voorzitter word. Het is een eer én een genoegen om de voorzittershamer van onze vereniging te mogen hanteren. Ik zal er mijn best voor doen. De Historische Vereniging Oud Leiden heeft een respectabele leeftijd en een mooie geschiedenis. Zij kan bogen op een indrukwekkende bijdrage aan kennis en inzicht in de geschiedenis van Leiden en de regio. Mede door ons grote ledental speelt de HVOL in toenemende mate een actieve rol in het gesprek over verleden, heden en toekomst van de stad. De inzet van veel geïnteresseerde, betrokken en daadkrachtige vrijwilligers is de kers op de taart. Zij vormen het hart van de HVOL. Leden van werkgroepen, commissies en bestuur, onze vertegenwoordigers in andere organisaties, schrijvers en sprekers, zij maken de HVOL tot een grote en levendige vereniging die haar partij meeblaast in het Leidse. Daardoor kan zij haar leden, maar ook de stad als geheel dienen. Mijn rol die ik daarin mag spelen ervaar ik niet alleen als een eer maar ook als een uitdaging. Dat geldt ook voor de andere nieuwe bestuursleden, Tanneke Schoonheim en Emil Broesterhuizen. Het afscheid van Loes Edzes, Charles van Reij en Hans Blom betekent een bestuurlijke aderlating. De nieuwkomers zien hun voorbeeld als inspiratie om samen met de ervaren zittende bestuursleden de HVOL op koers te houden. Het afscheid van deze drie was tijdens de ALV kort en krachtig en onze dank

voor hun verdiensten is welgemeend. Aan de rol die Hans Blom heeft gespeeld als onvermoeibaar voorzitter en inspirator zal nog nader aandacht worden geschonken in de kring van de vrijwilligers en tijdens de dies. Ik roep u graag nu al op om het mee te maken.

In voorbereiding is een speciale ledenvergadering, te houden in september. Deze zal gewijd zijn aan de rol en opstelling van HVOL in zaken die het historisch karakter van de stad aangaan. Het bestuur wil hieraan uitdrukkelijk aandacht besteden, ook omdat door leden hierover vragen zijn gesteld. U hoort daar nog van. Naast en bovenop alles wat al gebeurt, zijn er binnen de HVOL al weer plannen voor nieuwe activiteiten en werkgroepen, een nieuwe loot aan de stam, verhuizingen en een nieuwe website. Daarbij zullen we ook met een andere wethouder te maken krijgen. De HVOL heeft in de loop van de jaren een goede relatie met 'de gemeente' kunnen opbouwen. Ik hoop van harte, dat die goede relatie bestendigheid zal hebben, ook na wisseling van de wacht.

Ik wens u graag veel kijk- en leesplezier (in kleur!) met dit nieuwe nummer van OLN.

Rens Heruer

Notulen Algemene Ledenvergadering van de Historische Vereniging Oud Leiden, gehouden op dinsdag 25 maart 2014 in De Lakenhal, Leiden

Aanwezig (bestuur): dhr. H. Blom (voorzitter), dhr. P. Birker (kwartaalblad), mevr. L. Edzes (lezingen), dhr. R. Heruer (inkomend voorzitter), dhr. G. Kramer (vice-voorzitter), dhr. C. van Reij, mevr. M. Smitsloo (secretaris, notulen deze vergadering), dhr. V. Wijnands (penningmeester). Aanwezig (overige leden): 68.

Afwezig met kennisgeving: mevr. I. Moerman (erelid)

1. Opening en ingekomen stukken

De voorzitter opent de vergadering om 19.30 uur met een woord van welkom en vraagt om een moment stilte vanwege het overlijden van Olga Thorn Leeson, lid van de excursiecommissie.

2. Notulen algemene ledenvergadering van 6 maart 2013

De notulen worden onder dankzegging aan de secretaris goedgekeurd. Er zijn geen opmerkingen.

3. Ingekomen stukken en mededelingen

Naar aanleiding van een ingezonden brief en enkele andere reacties over de meningsvorming van de Vereniging inzake de Breestraat-plannen stelt de voorzitter dat de Vereniging via de Commissie Historisch Karakter van de Stad en de werkgroep De Kooi/Leiden buiten de singels steeds meer en actiever naar buiten treedt en in de pers wordt aangehaald. De situatie kan ontstaan dat standpunten niet door alle leden worden gedeeld. Zijn voorstel is om ten aanzien van de Breestraat-kwestie, maar ook in bredere zin, een aparte ledenvergadering te beleggen over de inhoud en aard van de 'interventies' van de vereniging in het stedelijk beleid. De vergadering stemt daarmee in.

De directie van de Lakenhal nodigt alle leden van de historische verenigingen in Leiden uit voor een informatieve middag op 23 mei over de op handen zijnde restauratie. Aanmelding via de (site van de) Lakenhal.

4. Jaarverslag 2013

Het jaarverslag wordt, onder dankzegging aan de secretaris, goedgekeurd.

5. Verslag Kascommissie, financiële jaarstukken, verslag penningmeester Verslag Kascommissie

De heren J. Harmsen en T. Valk hebben op 24 maart de administratie over het verenigingsboekjaar en de balans per 31 december 2013 gecontroleerd en alles in uitstekende staat en in orde bevonden. De vergadering bekrachtigt het voorstel van de commissie om de penningmeester onder dankzegging te dechargeren.

De heer Harmsen treedt na drie jaar af, onder dankzegging voor zijn werkzaamheden. In zijn plaats stelt de heer R. Hogenelst zich beschikbaar. De heer T. Valk stelt zich beschikbaar om nog een jaar te blijven.

6. Verslag penningmeester

Penningmeester dhr. V. Wijnands geeft een toelichting op de jaarstukken. Dankzij legaten en schenkingen is er een klein overschot behaald, 'anders waren we in de negatieve cijfers beland'. Hij dankt de leden die meer betalen dan de minimumbijdrage. Daardoor kan de contributie laag worden gehouden. De vereniging staat er gezond voor. Op de vraag van mevr. T. Pieterse waarom de totale activa zijn gestegen met € 25.000,-, zegt dhr. Wijnands dat zowel de geldmiddelen als de kortlopende schulden met 25% stijgen. Een aantal rekeningen over 2013 is in 2014 betaald (opgenomen onder de kortlopende schulden), maar de liquide middelen waren nog niet uitgegeven in 2013. In de jaarstukken is een bedrag opgenomen onder ongerealiseerde vermogensmutaties beleggingen. Dit bedrag is het saldo van de koerswinsten van de langlopende leningen en het koersverlies van de aandelen per 31/12/2013. De aandelen zijn een erfenis uit het verleden en het verlies wordt na jaren langzamerhand ingelopen.

Op de vraag waarom bij de staat van baten en lasten 'ter publicatie' staat, verwijst dhr. Wijnands naar het uitgebreide rapport op de website. De ruimte in het kwartaalblad was daar te beperkt voor.

Desgevraagd meldt hij in de begroting ook een bedrag voor het komende lustrum te hebben opgenomen. De bestuurskosten zijn wat hoger dan gemiddeld vanwege drukkosten van extra brochures en postpapier en representatie.

7. Samengaan met de Vereniging Jan van Hout

Met het bestuur van de Vereniging Jan van Hout is overeenstemming bereikt over een samengaan op soortgelijke wijze als met de Stichting Dirk van Eck, dus voortzetting van relevante activiteiten in een werkgroep Jan van Hout. De Vereniging Jan van Hout heeft de HVOL om een samengaan verzocht en daarop heeft onze vereniging 'zeer welwillend' gereageerd. 'Het gaat om een versterking en verrijking van de vereniging'. In elk geval de Jan van Hout-lezing en het Schelhaasfonds worden voortgezet. Ook wordt gekeken of een vertegenwoordiger van Jan van Hout in het HVOL-bestuur zitting kan nemen. De ledenvergadering gaat akkoord.

8. Voorstel wijziging Oud Leiden Prijs

Het voorstel is uiteengezet in 'Oud Leiden Nieuws' van februari j.l. De vergadering gaat akkoord met de wijziging.

9. Bestuursmutaties.

Statutair aftredend zijn voorzitter H. Blom, de bestuursleden C. van Reij en L. Edzes, evenals penningmeester V. Wijnands. Dhr. Wijnands wil een tweede termijn op zich nemen. De leden stemmen daarmee in.

Dhr. C. van Reij, die vorig jaar namens Dirk van Eck in het bestuur kwam, treedt om persoonlijke redenen vervroegd af. De voorzitter dankt hem voor de aangename samenwerking en de verdiensten ten opzichte van de samenvoeging met Dirk van Eck. Hij prijst mevr. Edzes voor de perfecte wijze waarop zij de portefeuille lezingen stroomlijnde en als juriste hand- en spandiensten verleende. Het bestuur stelt als nieuwe voorzitter dhr. Rens Heruer voor en als bestuursleden mevr. T. Schoonheim en dhr. E.

Broesterhuizen. Er zijn geen tegenkandidaten aangemeld. De vergadering bekrachtigt de aanstelling van de nieuwe bestuursleden met applaus.

Voor dhr. Blom is na acht jaar voorzitterschap het moment gekomen om zelf afscheid te nemen. Hij zegt de jaren als buitengewoon aangenaam te hebben ervaren. Drie zaken hadden zijn volle aandacht: 1. uitbreiding van activiteiten en deze begeleiden, 2. samenwerking met andere organisaties in het Leidse te bevorderen en 3. zorgen dat de vereniging meer aanwezig is en zich sterker bemoeit met de stadsontwikkeling.

Hij is zeer tevreden de voorzittershamer aan R. Heruer te kunnen overdragen. Dhr. Heruer dankt zijn voorganger voor de grote rol die hij heeft gespeeld, qua activiteiten, inspiratie en initiatieven. Bij de Dies op 1 november a.s. zal nader worden stilgestaan bij het afscheid en de verdiensten van dhr. Blom.

10. Rondvraag en sluiting.

Er zijn geen opmerkingen. Niets meer aan de orde zijnde, sluit dhr. Blom voor de laatste keer de vergadering om 20.15 uur, waarna mevr. J. Zijlmans een lezing houdt over '375 jaar Lakenhal' en de leden nog een drankje wordt aangeboden.

In Memoriam Olga Thorn Leeson

Op 20 februari 2014 is Olga, enthousiast en gewaardeerd lid van de excursiecommissie, overleden. Zij leed aan een ongeneeslijke ziekte. Begin februari vertelde ze mij, dat zij de door haar gewenste levensjaren niet meer zou halen. Dat het einde zo snel zou komen was echter toen nog niet te voorzien. Ik wens echtgenoot Jos en dochters Cynthia en Dominique sterkte met het verwerken van het verlies. Voor de commissie zal er een dierbare herinnering aan Olga blijven.

Namens de HVOL-excursiecommissie, Rob Smit

Nieuwe Leden

J.W. Bongers; R.A. Brouwer; G. de Bruin; T. Jacobs; S. de Jong; L.M. van der Mandele;
O. v.d. Stolpe; M. Weevers; T.C. Wijffe.

De actualiteit van het Kinderwetje

Lezing door Cor Smit op zondag 18 mei 2014 in museum Boerhaave

Ontvangst met thee/koffie 14.30 uur, lezing en discussie 15.00 uur, drankje/hapje 16.30 -17.30 uur

Dit jaar is het 140 jaar geleden dat de Tweede Kamer het Kinderwetje van Van Houten aanvaardde. Het Kinderwetje geldt als het 'eerste steentje van het gebouw dat later de verzorgingsstaat werd.' Hielp deze wet bij het tegengaan van de kinderarbeid? Welke lessen kan men trekken uit de bestrijding van de kinderarbeid in het verleden met betrekking tot het heden? Bij het laatste denken velen in de eerste plaats aan kinderarbeid in de Derde Wereld. Maar ook in onze samenleving verrichten kinderen arbeid. In het kader van de afslanking of zelfs afbouw van diezelfde verzorgingsstaat mogen zij dat zelfs steeds vaker en op steeds jongere leeftijd. De geschiedenis van de kinderarbeid heeft kortom een actuele betekenis.

In de Van Ecklezing van 18 mei gaat Cor Smit in op deze vragen. Centraal staan de effecten van het Kinderwetje en andere wetgeving vóór de Eerste Wereldoorlog op de arbeid door kinderen, het schoolbezoek en het kinderleven zelf. Hij spitst het een en ander toe op Leiden, maar zal zich daar zeker niet toe beperken.

Volgens veel historici 'verdween' de kinderarbeid min of meer vanzelf door de modernisering van de industrie, verstandiger inzichten onder fabrikanten, de opkomst van het onderwijs of een groeiende gemiddelde welstand onder de arbeidersbevolking. Weinig mensen beseffen dat anno 1900 meer kinderen in de Nederlandse industrie werkten dan een halve eeuw

eerder. Zij begonnen daarmee wel op oudere leeftijd dan vóór het Kinderwetje. Daarmee veranderde de invulling van de kindertijd. Want, inderdaad, al vóór de Leerplichtwet van 1901 gingen in Leiden bijna alle kinderen naar school. Alleen maakte de grote meerderheid van de arbeiderskinderen de lagere school (basisschool) niet af. Zij gingen direct aan het werk zodra zij twaalf jaar werden en het vanuit arbeidswetgeving mocht. Daaraan veranderde de leerplicht weinig. De kinderarbeid verdween niet zo maar. Ze nam vooral meer acceptabele vormen aan, een proces dat eigenlijk pas na de Tweede Wereldoorlog afgerond werd. Arbeidswetgeving speelde daarbij een belangrijkere rol dan tegenwoordig vaak wordt aangenomen.

Arbeidswetgeving doet er dan ook toe volgens Cor Smit en hij vindt dat men dat niet moet vergeten. Dat wil overigens niet zeggen dat enkel arbeidswetgeving voldoende is. Zeker in de Derde Wereld is wel meer nodig dan dat. Ook dat vertelt het verleden ons.

Meisjes aan het werk.

De vernieuwde HVOL-Beeldbank

En een oproep aan onze leden

Zondag 15 maart 2014 was een heugelijke dag voor de HVOL-Beeldbank en dus voor onze hele vereniging. Na jaren van overleg, uitproberen, veranderen en verbeteren kon eindelijk door Erfgoed Leiden en Omstreken een knop omgedraaid worden, waardoor de meer dan 10.000 beelden van het beeldarchief van de HVOL in een nieuwe professionele omgeving vrijgegeven konden worden. De Beeldbank nieuwe stijl ging op die dag live.

Het is meer dan tien jaar geleden dat de HVOL de eerste stappen zette op internet met het lanceren van een eigen website. Op deze site kwam al snel een link naar een beeldbank in wording. De bij deze beeldbank betrokken vrijwilligers waren met elkaar verenigd in de commissie Fotoproject/Beeldbank.

Het fotomateriaal dat, vaak door leden, aan de HVOL was toevertrouwd, werd door de vrijwilligers gescand, voorzien van een beschrijving en met veel kunst- en vliegwerk op internet gezet. Inmiddels is deze digitale verzameling uitgegroeid tot een collectie van meer dan 10.000 beelden.

De tijd stond echter niet stil en de techniek schreed voort. Samen met Erfgoed Leiden werd het idee ontwikkeld om aan elk beeld meer informatie te koppelen, bijvoorbeeld uit het Erfgoedarchief. Het beeld moest ten dienste staan van de vele groepen en personen die zich met de geschiedenis van de stad bezig houden. De tot op dat moment door de Beeldbank gebruikte programmatuur kon deze functionaliteit niet leveren.

De ICT-groep van Erfgoed Leiden (toen nog RAL) had al programmatuur (Maior Memo-rix), die ook gebruikt wordt door de meest toonaangevende archieven in Nederland en

daarbuiten. Het is een professioneel en duur programma, waarop de Beeldbank voor een bescheiden bedrag mag meeliften.

Door een van onze vrijwilligers met veel ervaring in databasesystemen, werd de oude Beeldbank eerst letterlijk ontdaan van zijn beelden, de beschrijvingen werden geconverteerd en vervolgens werden beelden en beschrijvingen apart ingevoerd in de database van Erfgoed Leiden. Meer dan 10.000 beelden kwamen zo weer samen met de oude beschrijvingen en vanaf 15 maart 2014 zijn deze zichtbaar op onze website in een Erfgoed Leiden-omgeving. Vervolgens konden onze vrijwilligers weer aan de slag om fouten in de beschrijvingen te herstellen en ook de nog slapende collectie van 4.000 beelden geschikt te maken voor de Beeldbank.

Wat betekent dit op het moment dat u dit leest? Via de website van de HVOL komt u bij de beelden, van zowel HVOL als Erfgoed Leiden. Bij onze beelden staan beschrijvingen die, zoals boven beschreven, nog stammen uit het oude HVOL-systeem. Ze zullen de komende tijd worden nagelopen en gecorrigeerd door onze vrijwilligers. Wij kunnen daar nog wel wat menskracht bij gebruiken. Als u de beschikking heeft over internet kunnen deze werkzaamheden thuis worden uitgevoerd.

Hoe is de gebruiker er wijzer van geworden?

- De presentatie is enorm verbeterd. Zelfs de kleinste details kunnen bij maximale vergroting worden bekeken.
- Al onze beelden worden als HVOL-beeld geormerkt en verder onbewerkt digitaal opgeslagen in een database samen met de andere beelden van Erfgoed Leiden. Opslag, back-ups en updates van het systeem worden professioneel verzorgd door Erfgoed Leiden.
- Verbeteringen en toevoegingen zullen binnen 24 uur zichtbaar zijn voor de bezoekers van de Beeldbank.
- Zoeken naar beelden is door gebruik te maken van diverse filters sterk verbeterd.
- De continuïteit van de Beeldbank is niet meer in het geding.
- Door het samengaan van de Beeldbank en Erfgoed Leiden kan een bezoeker van Erfgoed ook direct onze Beeldbank raadplegen.

Waar hebben we afstand van gedaan?

- Van de oude programmatuur. Het zogenaamde ‘stapelen’ van foto’s bij een bepaald onderwerp tijdens het zoekproces is met de huidige selectiemogelijkheden niet meer nodig.
- De namen van de collecties zijn niet meer nodig voor het opzoeken van beelden. Zoeken vindt plaats in de hele verzameling en niet meer binnen een bepaalde collectie.

Wat komt er nog aan?

- In de toekomst een mogelijkheid om foto’s tegen een geringe vergoeding te downloaden.
- Meer databases worden aan de beelden geknoopt. Door, bijvoorbeeld, aan een beeld

een straat en huisnummer te koppelen kan informatie bij het kadaster en het notarieel archief worden opgevraagd.

- Op dit moment wordt er programmatuur geschreven om de beelden van HVOL weer direct op te nemen in de website van de HVOL. Ook onze website wordt verbeterd. Een websitebezoeker kan dan desgewenst alleen in onze eigen beelden en beschrijvingen zoeken.
- Als volgende stap komen er mogelijkheden om andere commissies en werkgroepen (bijvoorbeeld de Werkgroep Geveltekens) te laten profiteren van deze applicatie. Zij kunnen hun eigen database met gegevens op de website presenteren.

Gedeeltelijk is dit alles nog toekomstmuziek. Voorlopig zijn onze vrijwilligers druk bezig met het aanpassen van de beschrijvingen, het scannen van nieuwe collecties en het maken van nieuwe beschrijvingen.

Wij werken op dit moment met ongeveer 20 vrijwilligers die deels thuis werken. Graag zouden wij meer vrijwilligers willen hebben, zodat oude en nieuwe collecties verbeterd en wel op onze site beschikbaar komen.

Daarom tot besluit twee oproepen:

- Heeft u nog een paar uurtjes over en een stevige interesse in onze mooie stad meldt u zich dan aan als vrijwilliger bij de Beeldbank (beeldbank@oudleiden.nl)
- Mocht u nog een verzameling beelden (foto’s, dia’s of negatieven) hebben over onze stad dan houden wij ons zeer aanbevolen. De beelden worden gedigitaliseerd en u krijgt alles onbeschadigd retour.

Een wittevlekkenlijst van het Leidse sociaal-economisch verleden

In het Oud Leiden Nieuws van februari werd op pagina 29 aangekondigd dat op de website van ons Oud Leiden een lijst geplaatst zou worden van minder uitgebreide of nog vrijwel onuitgezochte onderwerpen voor wat betreft de sociaal-economische geschiedenis van Leiden en omstreken. In het spraakgebruik worden dat witte vlekken genoemd. Die lijst is nu voor een ieder te bekijken en telt 30 onderwerpen.

Maar liefst dertig witte vlekken, dus onderwerpen op een klein deelgebied van de geschiedenis waarover onze kennis, althans gepubliceerde kennis, tekort schiet? Jazeker, en dan kan er nog getwist worden in hoeverre bepaalde zaken toch al wel redelijk gepubliceerd zijn, of de grens tussen sociaal-economisch en aangrenzende terreinen overschreden dreigt te worden. Maar diverse genoemde onderwerpen zijn zo groot dat ze, wanneer er niet iemand een studie van de omvang van een dissertatie over wil schrijven, gemakkelijk in onderdelen gesplitst kunnen worden. En bedrijfs-geschiedenissen: van vrijwel elk bedrijf van enige omvang dat er ooit geweest is kun je een studie maken, en natuurlijk ook weer van bedrijfstakken en overkoepelende organen. Kortom, er zijn meer dan genoeg mogelijkheden.

Tussen die dertig voorstellen zit (helaas) weinig middeleeuws, al kunnen diverse onderwerpen, waarbij de nadruk op later tijden valt, naar vroeger doorgetrokken worden, zoals het marktwezen, de gasthuizen en de relatie met de regio. Ondanks dat er uit de Middeleeuwen en Gouden Eeuw heel veel geschikt archiefmateriaal bewaard is gebleven, valt de nadruk op de negentiende en vooral twintigste eeuw. Uit die tijd is er, ondanks de stad-huisbrand, een overstelpende hoeveelheid papier bewaard gebleven, zodat er op dat punt niet echt te klagen zal zijn. Wie zich b.v. met huurdersbewegingen (nr. 24 van de lijst) bezig wil gaan houden,

zal ook in landelijke tijdschriften en kranten en rapporten heel wat vinden, naast de archieven van de woningbouwverenigingen uit Leiden en hun federatie. Zelfs oral history is dan mogelijk.

Bij onderwerpen als de gilden of hallen moet het natuurlijk alleen van de archieven komen, maar ook daar is er een enorme hoeveelheid aan archivalia die in principe in aanmerking komt om bestudeerd te worden. En dat is dan nog vrij eenvoudig: de betreffende archieven zijn redelijk tot goed geïnventariseerd en soms is er al een en ander in druk verschenen (met name alles wat met de textiel van doen heeft, door Posthumus). Maar bijvoorbeeld over huishoudelijk personeel is nog maar bitter weinig bekend en toegesneden archivalia zijn er amper. Je vindt wel eens een verloren vermelding van een lijfknecht (=butler), huis-knecht of tuinknecht, of inwonende koetsier, of dienstbode, naaister, gezelschapsdame of gouvernante, maar hun herkomst, hun arbeidsvoorwaarden, salaris, loopbaanontwikkeling, opleiding en zelfs zaken als seksuele intimidatie: haast allemaal terra incognita, laat staan dat er al uitvoerig over gepubliceerd zou zijn.

En vanzelfsprekend valt de nadruk op Leiden. Maar geen enkele stad kan zonder zijn omringende plat-teland. De behoefte van het stadsbestuur om in de nabije dorpen de lakens uit te delen, resulteerde in de aankoop van de (stads)heerlijkheden Leiderdorp, Oegstgeest, Zoeterwoude (met Stompwijk

c.a.) en De Vennip, en de exploitatie van landerijencomplexen onder Katwijk en vele meren en plassen (de Vroonwateren). Naar het grondbezit van Leidse instellingen, zoals kerken, kloosters (en later de universiteit), gasthuizen, hofjes, het Heilige Geestweeshuis, Huiszittenhuis enz. is al veel (vooral genealogische) studie verricht, maar nog weinig gepubliceerd, en zeker niet voor wat betreft de gemakkelijker toegankelijke zeventiende eeuw (op bevel van de vroedschap moesten genoemde instellingen in een grote verkoopgolf in de jaren dertig van de achttiende eeuw al hun landerijen en huizen te gelde maken). Ook hebben rijke Leidse burgers steeds veel grondbezit gehad, vaak juist vermeerderd tijdens die verkoopgolf in de jaren 1730. Maar behalve vragen over de pachtopbrengsten en problemen als wanbetaling, veepest, groot onderhoud aan boerderijen en poldermolens, spelen ook zaken als wat er precies werd verbouwd,

gehouden en geproduceerd (met name tuinbouw, kaas en boter, vee), tienden, transport, vervening, visserij, ontgrondingen voor de fabricage van baksteen en dakpannen, en ga zo nog maar even door. Bij deze nodigen de samenstellers Piet de Baar en Cor Smit eenieder die na lezing van de lijst belangstelling voor een onderwerp heeft, uit voor een persoonlijk gesprek (baarpjm@casema.nl). Daarin kunnen zij hun overvolle geheugens uitwringen en letterlijk alles vertellen wat ze over een bepaald onderwerp weten. Dus kom maar op! Ook kan eenieder die belangstelling heeft voor sociaal-economische geschiedenis zich aanmelden als lid van de werkgroep.

In een volgende aflevering van Oud Leiden Nieuws zal uitvoeriger ingegaan worden op een van de genoemde thema's: feesten, in de meest uitgebreide zin.

Het Huiszittenhuis, een instelling die levensmiddelen aan thuiszittende armen vanuit dit pand verstrekke, Oude Rijn 44-46 (foto gemaakt rond 1900; Regionaal Archief Leiden).

Geveltekens: werk in uitvoering

Sinds de onthulling van de Gecroonde Hoet op de hoek van de Breestraat en Diefsteeg is het werk aan behoud en herstel van geveltekens in een stroomversnelling gekomen. Er komen regelmatig vragen of mededelingen van buiten de werkgroep over gevelstenen. Soms komt op een onverwachte plek een steen tevoorschijn die nader onderzoek vraagt.

In het depot van het Rijksmuseum in Lelystad troffen leden van de werkgroep drie puntgave beelden aan, afkomstig van het voormalig Gildehuis van Timmerlieden en Metselaars aan de Oude Vest. Bij de afbraak van dit pand werden drie van de vijf beelden gered en in Lelystad bewaard door het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Het zou prachtig zijn als deze beelden terug kunnen komen naar Leiden, maar allereerst moet duidelijk worden of herplaatsing op de oorspronkelijke locatie mogelijk en wenselijk is. Er is een fotomontage gemaakt van de toekomstige situatie bij plaatsing, bouwtechnisch onderzoek van de gevel is in voorbereiding en medewerking van de eigenaren van het pand moet verkregen

Het Rad van St. Catherina op de Waalse Kerk

Laurens Jansz Coster, Haarlemmerstraat 86

worden. Daarbij komen ook kosten en fondsenwerving aan de orde. Als dit alles positief verloopt, kan een vergunning worden aangevraagd bij de gemeente Leiden. Gedegen kleur- en kunsthistorisch onderzoek zal die aanvraag onderbouwen.

Met het herstel van het Rad van St. Catharina aan de Waalse Kerk in de Breestraat zijn we iets verder gevorderd. Na advies van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed ligt er een concreet plan van aanpak voor de restauratie van de gevelsteen. De

Waalse Kerk draagt bij in de kosten. De aanvraag voor vergunning ligt bij de gemeente. We zoeken subsidie voor het nog ontbrekende bedrag en hopen dit project dit jaar te kunnen afronden.

Dat geldt ook voor de gevelsteen van Laurens Jansz. Coster in de Haarlemmerstraat, geplaatst in 1630 door Arent Hogenacker, drukker en lettergieter, ter ere van 200 jaar boekdrukkunst. De Stichting Drukwerk in de Marge, die in 1987 een zogenaamde Koppermaandagprent met afbeelding van het beeld en informatie over

St. Jozef, beschermheilige van de timmerlieden, gered van het voormalige Gildehuis van Timmerlieden en Metselaars

Coster maakte, stelde ons hun informatiemateriaal ter beschikking. Een lid van de werkgroep deed kunsthistorisch onderzoek en in april start de kleuronderzoekster van Conserf met haar werk. Op basis van de rapportage kunnen we vergunning aanvragen bij de gemeente voor herstel en polychromering. De eigenaar van het pand is bereid een deel van de kosten op zich te nemen. Voor het resterende bedrag zijn we bezig met fondsenwerving en worden we gestimuleerd door veel positieve reacties en enthousiasme. Onze leden zijn actief rondom de gevelstenen van de Roode toren, Datt friest, het Schaaap, de Bilderdijksteen en tal van andere. Alle verhalen en foto's staan op de website; ze worden voortdurend bijgewerkt.

Op NS-stations in het land is gedurende enige tijd een filmpje over Leidse gevelstenen te zien geweest. Het Leidsch Dagblad plaatste een artikel over 'verdwenen' gevelstenen. Via Facebook, Twitter en andere kanalen maken we nieuws over ontwikkelingen bekend.

Gera Breebaart, Werkgroep Geveltekens

OPROEP

De Werkgroep heeft dringend behoefte aan versterking, mede omdat het herstel van gevelstenen veel tijd vergt. Ook het contact met eigenaren en potentiële sponsors vraagt specifieke vaardigheden. We zoeken mensen die ons op dat vlak kunnen ondersteunen, als mede voor het bijhouden van de website en voor het beschrijven van de geschiedenis van gevelstenen.

Als u ons wilt helpen, stuur dan een mailtje naar gevelstenen@oudleiden.nl.

Annie's - de verjaardag van een plan

Ruim een jaar geleden diende de uitbater van Annie's (voorheen Annie's Verjaardag) een plan in voor een megaterras van bijna 500 m² op het water, waar Oude en Nieuwe Rijn samenkomen en de oorsprong van Leiden ligt. Leidens historische waterplein dreigde daardoor voor een aanzienlijk deel visueel 'gedempt' te worden: het terras zou weliswaar technisch drijvend zijn, maar voor het gezicht was het een houten aanbouw aan de werfkelders. Het bestuur van onze historische vereniging deed daarop een beroep op het college van B&W dit plan niet goed te keuren, vooral omdat het een ernstige aantasting van het beschermd stadsgezicht zou zijn. Ook anderen lieten van hun oppositie blijken, inclusief de Welstands- en Monumentencommissie. Daarop ging de partijpolitiek er zich mee bemoeien. Zie hiervoor mijn artikel in OLN van oktober 2013.

Toen werd het stil. Deadlines voor een beslissing van B&W verstreken. Desgevraagd meldde het Stadsbouwhuis eind 2013 dat dat klopte, maar er waren inmiddels gewijzigde plannen. Vervolgens werd meegedeeld dat we die *niet* mochten inzien! In februari 2014 komt de aap uit de mouw:

B&W komen met een ontwerpbesluit ter goedkeuring van een gewijzigd plan, nu voor een nog groter terras (515 m²), met instemming van de Welstands- en Monumentencommissie. En er komt nog een aap uit de mouw: het terras blijkt in strijd te zijn met het vigerende bestemmingsplan.

Het door Annie's voorgestelde terras in beste benadering geprojecteerd op het huidige waterplein bij de Hoogstraat (Onderliggende foto: Google image 2014; Aerodata International Survey).

Een bestemmingsplan dat amper tien jaar oud is en waarin duidelijk staat dat dit plan mede is opgesteld ter bescherming van de cultuurhistorische waarde van het open water in de stad!

B & W kiezen er vervolgens niet voor om dat bestemmingsplan, met alle daarbij behorende procedures, te wijzigen (de 'koninklijke weg') maar om via een achterdeur een uitzondering op het bestemmingsplan goed te keuren. Daarvoor is volgens de wet dan wel een 'Ruimtelijke

Onderbouwing' (RO) nodig, en die wordt dan ook bijgeleverd. Een uitgebreid, opmerkelijk stuk. In die RO staat bij herhaling dat het beoogde (door B & W in het ontwerpbesluit goedgekeurde) terras een ernstige of wezenlijke aantasting betekent van het beschermd stadsgezicht en eenmaal staat er zelfs dat er sprake is van een 'te ingrijpende aantasting van het beschermd stadsgezicht'! Maar: in zijn belangenafweging laat het college uiteindelijk niet geconcretiseerde, laat staan gekwantificeerde economische belangen zwaarder wegen dan al het moois dat het zelf over het cultuurhistorisch zo waardevolle waterplein te berde brengt.

Het zal u niet verbazen dat wij een stevige, zeer kritische zienswijze op dit ontwerpbesluit hebben laten volgen. U kunt die zienswijze nalezen op onze website. We zijn ook ditmaal niet de enigen die protesteren.

Zoals in OLN van oktober 2013 gemeld, hebben wij ook bezwaar aangetekend tegen een vergunning voor het terras verleend door het

Hoogheemraadschap Rijnland. En ook de tekst van dat bezwaar kunt u nalezen op de website. Daar was eveneens de afgelopen maanden een interessante ontwikkeling: de onafhankelijke Geschillencommissie van Rijnland, door wie wij ook gehoord zijn, heeft ons in het gelijk gesteld op ons meest wezenlijke argument en heeft het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden geadviseerd de vergunning in te trekken. Maar dat college ging 'contrair' en handhaafde de vergunning! Daartegen heeft uw bestuur vervolgens beroep aangetekend bij de rechtbank in Den Haag. We wachten op een uitnodiging voor de zitting. Wordt vervolgd.

Gerard Kramer

(NB: vanwege mogelijke auteursrechtelijke problemen plaatsen we hier geen ontwerptekening van het beoogde terras. U kunt visualisaties vinden op de website van VVKH-architecten.nl, onder de rubriek 'studies').

Onzekere toekomst Zeeheldenbuurt

In Leiden zijn er voor verschillende 20ste-eeuwse buurten discussies over herstructurering. Eén daarvan is de Zeeheldenbuurt, gelegen tussen de Zijlsingel en de noordelijke en zuidelijke tak van de Oude Rijn. De helft van deze buurt van zo'n 800 woningen wordt verhuurd door Portaal, de rest is particulier eigendom. Het merendeel van de woningen is bijna een eeuw geleden gebouwd en veel woningen kunnen een opknapbeurt gebruiken. De werkgroep 'Leiden buiten de singels' van de HVOL is een jaar geleden het gesprek aangegaan met Portaal om te bereiken dat bij her-

structurering van de huurwoningen de historische waarde overeind zou blijven. Op zijn minst drie kwaliteiten sprin-

gen er in dat deel bovenuit: de architectuur van de De Ruijterstraat, de beeldbepalende blokken aan de Zijlsingel en de hoofdstructuur met vooral de assen Trompstraat en Evertsenstraat. Daarnaast zijn er losse onderdelen en is er ook het nodige bij

de particuliere woningen (waarvan een klein deel overigens ouder is dan de 20ste eeuw).

Begin 2014 is Portaal met nieuwe uitgekilde plannen gekomen die het gevaar in zich hebben dat alle huurwoningen gesloopt worden. Van de Zeeheldenbuurt blijft in dat geval weinig authentieks over, hooguit het stratenpatroon. In de buurt is grote onrust en waar het op uitdraait is voorlo-

pig ongewis. Het bestuur van de HVOL heeft aan het bestuur van Portaal een brief gestuurd, waarin verontrusting wordt uitgesproken over de gepresenteerde plannen. We zijn zowel met de buurt als met Portaal in gesprek met het doel andere oplossingen te bereiken dan rigoureuze sloopplannen.

Arie de Jong

Het Breestraat-feuilleton: de herinrichting eindelijk van start

Op 14 maart legden wethouder Robert Strijk en de voorzitter van de winkeliersvereniging Mark van Praag ieder een hardstenen tegel in de bestrating van de Breestraat, een symbolische handeling waarmee een feestelijke start is gemaakt met de reconstructiewerkzaamheden die de komende maanden zullen worden uitgevoerd.

Het Definitief Uitvoeringsbesluit Kwaliteitsverbetering Breestraat is op 13 februari van dit jaar aangenomen door de gemeenteraad. Op één na hebben alle fracties het plan goedgekeurd, na het aannemen van enkele amendementen en moties. De fractie van de Partij voor de Dieren stemde tegen, omdat de verkeersproblematiek in de Breestraat en de binnenstad met dit plan niet is opgelost. Zij wilde pas instemmen met plannen voor de Breestraat als onderdeel van een totaalplan voor de verkeersproblematiek in de binnenstad.

De uitgangspunten voor de herinrichting van de Breestraat zijn dat het verblijfskarakter van de straat wordt versterkt, de aansluiting met de rest van de binnenstad wordt verbeterd en dat de voetganger centraal staat. Deze verbetering wordt onder andere gerealiseerd door bredere, met klinkers gelegde trottoirs, met langs de gevels de door Commissie Historisch Karakter van de Stad voorgestelde natuurstenen banden. Deze natuurstenen banden staan in het besluit genoemd als 'herintroductie van de Blauwe Stoep'. De gebouwen staan

hierdoor weer aan de straat in plaats van in de straat en zullen bijdragen aan een klassieke uitstraling van de Breestraat. Het in een motie gevraagde gekruist bestratingspatroon, met klinkers van gevel tot gevel, is door de wethouder afgewezen. De bestrating zal conform het Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte worden uitgevoerd. Verder worden zo weinig mogelijk obstakels in de straat geplaatst, waardoor de historische panden beter tot hun recht komen en het straatbeeld rustiger wordt. De reclamezuilen (mupi's) verdwijnen. Ze worden als ontsierende obstakels beschouwd, die het zicht op de panden belemmeren. De bushaltes blijven nodig maar zullen soberder en zonder reclame worden uitgevoerd. Dat betekent wel dat reclame's in een andere vorm elders in de stad terugkeren. Het in 1978 door

Postkantoor (postcomptoir), Breestraat 44, aangrenzende huisnummers 42-46, met hardstenen stoepen (Jacob Timmermans, 1788)

de HVOL geschonken medaillon wordt al in de eerste fase weer op zijn oude plaats voor het stadhuis gelegd.

Het plan meldt expliciet dat groen in de Breestraat niet historisch is en dat daarom deze voorziening niet is opgenomen. Hier heeft de Commissie Historisch Karakter van de Stad erg voor gepleit, zoals gemeld in Oud Leiden Nieuws van februari jl. Met betrokkenen zal wel overlegd worden over ‘vergroening’ van de straat op een andere manier. Bij de inrichting van het Gangetje en de Korevaarstraat is als compensatie aan groen (bomen) gedacht.

Leidse lantaarns zullen terugkomen in de vorm van gevellantaarns. Voor staande lantaarns is niet genoeg ruimte. Om grote aantallen geparkeerde fietsen uit de Breestraat te weren wordt een aantal

overdekte fietsenstallingen gerealiseerd. Voor de piek op zaterdag worden het Steenschuur en een deel van de Nieuwe Rijn geschikt gemaakt om fietsen te stallen.

Besloten is het werk in twee fasen uit te voeren. Omdat het niet mogelijk bleek het aantal bussen dat door de Breestraat rijdt, nu al te halveren, zal de rijstrook eerst nog worden geasfalteerd om schadelijke trillingen te voorkomen die zoveel bussen op een klinkerweg zouden veroorzaken. Pas als het aantal bussen gehalveerd kan worden, wordt de rijstrook

ook met klinkers gelegd. Om de Breestraat veiliger te maken, is met busvervoerder Arriva afgesproken de snelheid van de bussen terug te brengen. Het convenant met Arriva geeft aan dat in de Breestraat de snelheid van de bussen zal aansluiten bij het fietsverkeer. Bussen rijden straks niet sneller dan 15 km/uur en zullen fietsers niet passeren. De gemeente ziet erop toe dat de nieuwe inrichting de doorstroming van de bussen bevordert, bijvoorbeeld door het laden en lossen alleen toe te staan naast de rijstroken.

De complete tekst van het gemeenteraadstuk is te vinden op de website van de gemeente Leiden onder BIS/ Raadsvergadering 13 februari.

Paulina Buring

De excursiecommissie organiseert in juni twee excursies

Zaterdag 14 juni: de geschiedenis van de Haarlemmermeer

Zondagochtend 29 juni: Klaas Hennepoelpolder en Klaas Hennewerf in Warmond.

Excursie Haarlemmertrekvaart, Cruquius-gemaal en Spaarndam op zaterdag 14 juni.

Een dagtocht over de geschiedenis van de Haarlemmermeer ('de Waterwolf') langs de Haarlemmertrekvaart-Leidsevaart, en het Tolhuis in Oegstgeest, met koffie onderweg in het oude stationnetje van Vogelenzang, aan de Leidsevaart. We bezoeken het gemaal Cruquius en het Cruquiusmuseum en eindigen bij de ooit zo belangrijke Spaarndammersluizen met een wandeling door het pittoreske dorpje en bij uitzondering een bezoek aan het Rijnlandhuis. Alles mede dankzij hulp van Miep Smitsloo (auteur van 'Tussen tol en trekvaart'), Willem van Warmerdam (historische vereniging Spaarndam) en Petra van Dam (hoogleraar waterstaatsgeschiedenis) die in het Cruquiusmuseum een lezing zal

Kolksluis Spaarndam

geven over *Mythen en feiten over de Waterwolf*.

De Grote Haarlemmermeer was eeuwenlang Rijnlands wateropslaggebied, domineerde de waterhuishouding in het hele gebied, dus ook in de Leidse Veste, en was ook belangrijk voor de visserij. Leiden had de marktrechten voor de visserij en was daarom lang tegenstander van droog-

making. Pas toen de nationale staat kon helpen lokale belangen te overstijgen en kapitaal bijeen te brengen, werd het meer in 1851 de Haarlemmermeerpolder. Inmiddels urgent, omdat het uitgegroeide meer (de 'Waterwolf') bij zwaar weer de buitenwijken van Amsterdam blank zette.

De meest recente inzichten over het ontstaan van het meer op een rijtje gezet. Stormen en turfwinning langs de randen, maar ook de exportindustrie van de Republiek leidden ertoe dat

Cruquius gemaal (foto Vereniging Hendrick de Keyser)

Tollhuis

enkele kleine veenmeertjes zich tot het grootste binnenmeer van Nederland ontwikkelden.

De waterhuishouding werd geregeld met onder meer de uitwateringspunten in de Spaarndammerdijk, vermoedelijk het oudste complex uitwateringsluizen in Nederland, gebouwd in de 13de eeuw door de graaf van Holland om de internationale handelsroute, die tot dan toe via Utrecht liep, naar zich toe te trekken. Sluizen en dijk werden en worden beheerd door het Hoogheemraadschap van Rijnland. De palingvisserij bij de sluizen is een weinig bekend hoofdstuk van de regionale geschiedenis, maar door de recente achteruitgang van de palingstand wint deze aan actualiteit. Met de sluisvisserij waren grote economische belangen gemoeid, met als gevolg talrijke conflicten tussen vissers, boeren en het hoogheemraadschap.

Vertrek om 8:45u vanaf de Lammenschansweg ter hoogte van nr. 119 in de rijrichting Voorschoten met de bus van Th. Lubbe Reizen. Opstap ook om ± 9.00 uur bij het 'Witte Huis', Wilhelminapark, Oegstgeest. Tussen 18:00 uur en 18:30 uur terugkeer in Leiden en Oegstgeest.

De kosten van deze excursie bedragen € 28,50 per persoon.

Wandeling door de Klaas Hennepoelpolder naar de historische scheepstimmerwerf Klaas Hennewerf op zondagochtend 29 juni.

Langs de Haarlemmertrekvaart wordt in de Klaas Hennepoelpolder in Warmond – net over de gemeentegrens met Oegstgeest – een replica van een ambachtelijke scheepswerf gebouwd. Diverse van zulke werven waren vroeger rond de Kagerplassen te vinden. Alexander de Vos, de bevoegde bouwer van de werf, gaf het de naam Klaas Hennewerf. De naam 'Hennepoel' is mogelijk samengesteld uit de namen Klaas (uit Nicolaas) en Henne (uit Johannes) met het woord poel. Het zijn de namen van twee mannen, die rond 1600 samen de rechten op het gebied hadden. Na omkading werd de dichtgegroeide poel de Klaas Hennepoelpolder. De scheepswerfjes maakten vroeger houten bedrijfsvaartuigen voor vervoer van vee, hooi etc. Alexander de Vos gaat een 19de eeuwse, karveelgebouwde, boeier op de werf restaureren en wil daarna een overnaadse boeier bouwen, het scheepstype van de Leidse stadsboeiers of vroomboeiers. Ook de polder zelf, een waterrijk natuuren vogelgebied wordt in de excursie opgenomen.

De Hennewerf

Op zondagmorgen 29 juni maken we eerst een wandeling door de polder onder begeleiding van een gids van het IVN, eindigend bij de Klaas Hennewerf, waar Alexander de Vos (mogelijk ook

Het Poeltje

André van Noort) een korte lezing zal houden over de polder en de werf. Er is koffie en gelegenheid om de werf te bekijken.

Met de IVN-gidsen verwelkomen we u op 29 juni rond 10 uur aan het einde van de Martinus Houttuijnhof te Oegstgeest, te bereiken via de wijk Poelgeest in Oegstgeest. Let op: de polder kan drassig kan zijn. Parkeren in Poelgeest is las-

tig. Het beste kunt u per fiets komen. De kosten voor deze excursie zijn € 5,- per persoon

Inschrijven:

Via de link www.oudleiden.nl/excursie krijgt u een invulformulier te zien. Invullen van onderwerpen waar een sterretje bij staat is verplicht. U kunt één introducé inschrijven.

Moeite met invullen? Bel dan 071 5210752 (Rob Smit) en geef uw telefoonnummer via de telefoonbeantwoorder door. Een lid van de excursiecommissie belt u terug en zal uw inschrijving op de website zetten. *Het e-mailadres excursiecommissie@oudleiden.nl is niet meer beschikbaar voor inschrijvingen, wel voor vragen.*

Betalen:

Graag direct na de aanmelding de excursiekosten overmaken op bankrekening NL67 INGB 0005 9012 64 t.n.v. Vereniging Oud Leiden (NB let op dat u het juiste nummer gebruikt, aangezien de rekening voor de contributiebetaling dezelfde naam heeft). Vermeld hierbij uw HVOL-lidnummer, de excursie waarvoor u inschijft en uw eventuele introducé.

Klaas Hennepoelpolder

Nieuwe werkgroep Monumentale Kunst uit de Wederopbouwperiode?

Een oproep!

De Wederopbouwperiode (1940-1965) is een belangrijk tijdvak uit de Nederlandse (cultuur)geschiedenis: jaren van herstel van oorlogsschade en van schaarste, maar ook van economische groei, beginnende welvaart, optimisme en vernieuwing.

De periode kreeg later het etiket saai, gezapig en braaf opgeplakt. Maar de laatste jaren is de belangstelling en waardering weer groeiend. Kenmerkend voor de architectuur is onder andere het aanbrengen van kunstwerken in, aan en rond de gebouwen. Veel van deze gebouwen zijn inmiddels gesloopt. Om de nog aanwezige kunstwerken op waarde te kunnen schatten, werkt de Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed aan een overzicht van monumentale kunst in Nederland. Het bestuur van de Historische Vereniging Oud

Leiden meent dat het van belang is om hieraan ook in Leiden aandacht te besteden en heeft er bij de gemeente op aangedrongen om tot een inventarisatie en waardering van die monumentale kunst uit deze periode over te gaan.

Zo'n inventarisatie sluit goed aan bij de ambities geformuleerd in de Erfgoednota van de gemeente. Deze noemt de jongere bouwkunst als een aandachtspunt en beschouwt het inventariseren van cultuurhistorische waarden uit deze periode, met

in het bijzonder aandacht voor de monumentale kunstwerken, als relevant gezien de relatief korte levensduur van gebouwen uit dit tijdvak.

Mogelijk kan vanuit HVOL een bijdrage worden geleverd. Vandaar deze oproep voor vrijwilligers met interesse op dit terrein die zich zouden kunnen verenigen in een

Het glas-in-betonraam in het voormalige belastingkantoor aan het Stationsplein.

*Het glas-in-betonraam
van buiten gezien*

nieuwe werkgroep 'Monumentale kunst van de Wederopbouwperiode'. Onder 'Monumentale kunst' verstaan we de kunstwerken die zowel in of aan gebouwen uit die tijd zijn aangebracht als die in de 'vrije ruimte' zijn geplaatst. Veel van deze kunstwerken zijn potentieel bedreigd

omdat veel gebouwen en wijken waarin zij zich bevinden aan plannen tot sloop onderhevig zijn. Wat de werkgroep gaat aanpakken en hoe deze precies gaat opereren, zal mede afhangen van die vrijwilligers, hun mogelijkheden en hun belangstelling. Het is daarom extra interessant om er vanaf het begin al aan deel te nemen. Op verzoek van het bestuur heeft Peter Lamboo zich bereid verklaard als 'trekker' van dit initiatief op te treden. Belangstellenden kunnen zich bij hem melden:

Peter Lamboo
(pawlamboo@planet.nl; 06-22204404).

Gouden Middeleeuwen in Rijksmuseum van Oudheden

Met de tentoonstelling Gouden Middeleeuwen rekent het Rijksmuseum van Oudheden af met het sombere beeld van de vroege Middeleeuwen. Het is een expositie voor jong en oud, met nieuwe verhalen over de Nederlanden in de Merovingische tijd tussen de jaren 400-700. Dat waren geen Dark Ages, maar gouden tijden.

Gouden Middeleeuwen laat zien hoe 1.500 jaar geleden het leven was in onze streken en welke rol Nederland speelde in de wereldwijde handelsnetwerken van het vroegmiddeleeuwse Europa. Er is een aparte zaal gewijd aan het prachtige, maar onbekende Merovingische glas. Maar er is ook veel aandacht voor de archeologische topvondsten uit deze tijd, zoals de gesp van Rijsenburg, de goudschat van Olst, de buidelbeker van Bergeijk en een nieuwe muntschat.

Speciaal voor deze tentoonstelling krijgen de Nederlandse voorwerpen gezelschap van spectaculaire bruiklenen uit het buitenland, zoals vergulde gespen uit Londen en een vergulde helm uit Krefeld.

Uit Parijs komt zelfs het zwaard van de Merovingische koning Childeric naar Leiden, dat in 1653 in Doornik werd gevonden.

Bij de tentoonstelling verschijnt een boek en in juli organiseert het RMO het tweede Dorestad-congres over de vroegmiddeleeuwse Nederlanden. Zie ook www.rmo.nl.

*Gevest van het zwaard van
Childeric*

*Vergulde gesp uit de 5de - 6de
eeuw gevonden in Rijsenburg*

De Lakenhal viert de ‘thuiskomst’ van Gerrit Dou

In 1675 huurde de Leidse kunsthandelaar Johan de Bye een pand in de Breestraat en exposeerde daar 27 schilderijen van Gerrit Dou (1613-1675). De tentoonstelling, een nationale primeur, werd aangekondigd in een advertentie in de Oprechte Haerlemsche Courant. Een van de werken was ‘Jonge vrouw met papegaai’ dat omstreeks 1665 moet zijn gemaakt. Een kleine drieënhalf eeuw later behoort dat tot de veertien schilderijen van Dou die tot en met 31 augustus in Museum De Lakenhal zijn te bewonderen.

Het kunstwerk maakt deel uit van ‘The Leiden Collection from New York’. De verzameling van de puijant rijke Amerikaanse zakenman en filantroop Tom Kaplan (1962) is in tien jaar uitgegroeid tot ongeveer 200 werken uit de Hollandse Gouden Eeuw en daarmee de grootste in zijn soort. Startpunt vormde een klein portretje gemaakt door Gerrit Dou, dat Kaplan van een oude inwonerster van Wassenaar kocht. Op jeugdige leeftijd bezocht Kaplan Nederland en raakte er gefascineerd door de Hollandse schilderkunst. Zijn collectie omvat belangrijke werken van onder meer Rembrandt, Jan Steen en Johannes Vermeer, maar is in het bijzonder gericht op de Leidse fijnschilders waarvan Gerrit Dou als grondlegger wordt beschouwd. Hij woonde en werkte zijn hele leven in Leiden. Op 9-jarige leeftijd ging hij al in de leer bij zijn vader, die glazenier was, en vijf jaar later werd hij de eerste leerling van stadgenoot Rembrandt van Rhijn. Dou woonde aan het Kort Rapenburg en had vanaf 1632 zijn atelier aan het Galgewater, op zo’n 500 meter afstand van de Lakenhal. Hij ontwikkelde zich tot een meester in het verbeelden van weerkaatsend licht. Als geen andere kunstenaar had hij de gave om de stoffelijke werkelijkheid bedrieglijk echt weer te geven. Vooral in materialen als koper en steen was hij een genie. De tentoonstelling is in feite een ‘thuiskomst’ van de werken in de stad waar ze oorspronkelijke vandaan kwamen. Volgens conservator Christiaan

Vogelaar zijn dertien van de geëxposeerde schilderijen onbetwist aan Dou toe te schrijven. Aan een veertiende heeft hij vrijwel zeker meegewerkt. Bovendien worden er schilderijen getoond van zijn leerlingen Dominicus van Tol en Frans van Mieris.

In zijn begintijd maakte Dou veel portretten maar rond 1640 schakelde hij over op genrestukken, waarbij zijn palet steeds veelkleuriger werd. ‘De jonge vrouw met papegaai’ was daarvan een sprekend voorbeeld. Zijn werk werd zo populair

*Geleerde die zijn pen snijdt, ca. 1630-1635.
The Leiden Collection, NY*

dat buitenlandse verzamelaars naar Leiden kwamen om ze aan te kopen. En voor zulke forse bedragen – soms de waarde van een woning in die tijd – dat Dou als vermogend man overleed en in de Pieterskerk begraven ligt.

Zijn werk is in het verleden weinig bestudeerd, maar recent materieeltechnisch onderzoek biedt nieuwe inzichten. De resultaten daarvan worden binnenkort gepubliceerd en het museum presenteert een voorproefje. De volledige collectie wordt bovendien voor het eerst online toegankelijk gemaakt.

*Portret van een man met hoed , ca. 1635.
The Leiden Collection, NY*

Lakenhaldirecteur Meta Knol noemde de tentoonstelling bij de opening ‘gloeierend mooi’. Ze was vooral gecharmeerd van het schilderij van een geit in een Arcadisch landschap. ‘Je ziet elk haartje van zijn vacht. En ook het spel van het licht op de bladeren is fenomenaal’. Conservator Christiaan Vogelaar adviseerde er een loep bij te nemen om de kleinste details goed te bekijken. Want Dou hanteerde weliswaar tientallen penselen waaronder soms kloeke exemplaren, maar ook minuscule kwastjes met slechts enkele marterharen voor de allerfijnste finesses. Stond bij Rembrandt doorgaans de hoofdfiguur centraal, Dou bracht met zeer gedetailleerde attributen de hoofdfiguur tot leven. Meestal waren dat werkende, volkse vrouwen terwijl de mannen vaak geleerden, bejaarden en kluizenaars waren. De afmetingen zijn doorgaans bescheiden. ‘Klein maar fijn’ typeert daarom bij uitstek zijn oeuvre.

In 52 gemeenten is een straat naar Dou‘ vernoemd. Op één na is daarbij voor de naam Gerard Dou gekozen. Zo werd de Leidse kunstenaar genoemd door een Franse markies die hem zeer bewonderde. De gemeente Leiden koos als enige voor Gerrit Dou omdat die naam in officiële historische stukken staat vermeld. Museum De Lakenhal stelt alle bewoners van de 52 ‘Dou-straten’ in de gelegenheid een tweede persoon gratis mee te nemen naar de tentoonstelling.

Het laatste oordeel naar het Rijksmuseum

Het Laatste Oordeel, het 16de-eeuwse meesterwerk van Lucas van Leyden verhuist vanaf medio 2015 tot 2017 naar de eregalerij van het Rijksmuseum in Amsterdam tijdens de restauratie en uitbreiding van Museum De Lakenhal. Beide musea gaan samenwerken op het gebied van (kunst)historisch onderzoek, collectiemobiliteit, tentoonstellingen en publieksbereik. De formele samenwerkingsovereenkomst is op donderdag 27 februari in Museum De Lakenhal getekend door de directeurs van beide musea, Wim Pijbes en Meta Knol.

Het monumentale drieluik wordt ook wel 'De Nachtwacht van de 16de eeuw' genoemd. Lucas van Leyden wordt gezien als de wegbereider van de renaissance in de Noordelijke Nederlanden en was als tekenaar, graficus en schilder een belangrijke inspiratiebron voor Rembrandt. Na 487 jaar zal het *Laatste Oordeel* voor het eerst in de geschiedenis buiten Leiden geëxposeerd worden.

Ondanks evidente schaalverschillen kennen de beide musea een sterke inhoudelijke synergie op het terrein van de Nederlandse kunst, kunstnijverheid en geschiedenis. De stad Leiden is de bakermat van de schilderkunst van de Gouden Eeuw: de jonge schilders Rembrandt en Lievens groeiden er

Lakenhaldirecteur Meta Knol en

Rijksmuseumdirecteur Wim Pijbes bij de ondertekening

Het Laatste Oordeel, Lucas van Leyden (foto Lakenhal).

op, evenals Jan Steen, Jan van Goyen, Gerrit Dou en de Leidse fijnschilders. Sinds 1575 staat de oudste universiteit van Nederland in Leiden. Beroemde Amsterdamse lakenhandelaars bouwden hun vermogen met de handel in lakense stoffen van topkwaliteit die in Leiden werden geproduceerd. Deze en andere onderwerpen zullen in de komende jaren door beide musea worden uitgewerkt, waarbij kennis van het nationale erfgoed wordt verbonden met de ontwikkeling van Leiden als een van de belangrijkste Hollandse steden van de 16de en 17de eeuw.

Het carillon van Leiden en het Leids Carillon Genootschap

Wat is een stad zonder klokgelui? Een plek zonder ziel, maar wel beetje saai als vaak dezelfde melodieën klinken. Het zou een aanwinst voor Leiden zijn, vond Martijn van der Mandele, als er meer melodieën gespeeld zouden worden.

Hij nam daarom contact op met Hein van Woerden, chef kabinet van de gemeente Leiden, die bij zijn aanstelling ook de verantwoordelijkheid over het carillon had gekregen. Hein is een groot kenner en liefhebber geworden van alles op het gebied van carillons en vond het een prachtig idee om het repertoire van het carillon uit te breiden. Voor elke melodie moeten echter auteursrechten worden betaald, per jaar zo'n € 1.000. Daarnaast kost ook elke bespeling geld. De gemeente heeft hiervoor niet begroot. Dat bracht de heren op het idee het Leids Carillon Genootschap op te richten, niet alleen om fondsen te werven, maar ook om bijvoorbeeld een of tweemaal per jaar een carillonconcert te organiseren voor leden van het Genootschap. Een bezoek aan het carillon is letterlijk en figuurlijk een adembenemende ervaring, langs stenen trappen en dan langs steeds smallere ijzeren trapjes omhoog de vierkante toren in. In de toren staat een manshoge cilinder, waarmee het carillon vroeger mechanisch bespeeld werd. Nog hoger bevindt zich het stokkenklavier, waarmee het carillon handmatig bespeeld kan worden. Beiaardiers

Hein van Woerden aan het klavier

De stadhuisstoren

moeten geen hoogtevrees hebben. De opleiding tot beiaardier bestaat uit een conservatoriumopleiding, gevolgd door drie jaar studie op de enige officiële opleiding in Nederland, de Nederlandse Beiaardschool in Amersfoort. Van Woerden onderhoudt nauw contact met deze school. Zo komt het dat Leiden elke woensdag van een carillonconcert kan genieten door een leerling-beiaardier van de Beiaardschool.

De niet meer gebruikte speeltrommel van het carillon

Het Leidse carillon heeft een lange geschiedenis. Het eerste klokkenspel dateert uit 1460, toen in de toren enkele klokken werden aangebracht, die – met een houten hamer bespeeld – de naderende uren aankondigden, de zogeheten voorslagen. In 1677 breidde klokkengieter Pierre Hemony het aantal klokken uit tot een echte beiaard met een mechanische speeltrommel. Na zijn dood zette zijn neef Mamertus Fremy zijn werk voort zodat het carillon vanaf 1680 uit zes grote en 32 kleinere klokken bestond, die alle bij de stadhuisbrand van 1929 verloren zijn gegaan. Na de stadhuisbrand is achter de oude renaissancegevel het stadhuis her-

Een rij kleinere klokken

bouwd in art-decostijl met een nieuwe stadhuis-toren. Tijdens de (her)bouw werd er met steun van de burgerij een nieuw klokkenspel aangeschaft, dat vlak voor de oorlog uitbrak door Klokkengieterij Van Bergen in Heiligerlee werd geproduceerd. Tijdens de oorlog werd een deel van de klokken door de bezetter gestolen. In 1946 werd een aantal klokken herplaatst en in 1968 werd een deel daarvan wegens de ontoereikende kwaliteit alweer vervangen door nieuw klokken, gegoten door Koninklijke Eijsbouts in Asten. In 1994 heeft het carillon voor het laatst een grote onderhoudsbeurt gekregen, waarvoor een paar

Grote klok, aangeboden door het Leids Studenten Corps Minerva bij hun eeuwfeest.

klokken ter restauratie naar Eijsbouts werden gebracht.

Het initiatief van Martijn van der Mandele en Hein van Woerden heeft geleid tot de oprichting van de stichting 'Leids Carillon Genootschap' op 6 december 2012. Een aantal bewoners van de binnenstad heeft al enthousiast gereageerd en zijn lid geworden. Ook de wethouder van cultuur Jan-Jaap de Haan verleende zijn medewerking door de stadhuisbeiaard ter beschikking te stellen voor

Mechaniek in het Leids carillon

concerten. Inmiddels zijn er drie concerten georganiseerd, verzorgd door twee gerenommeerde Nederlandse beiaardiers. Voor het komende jaar staan er twee nieuwe concerten op stapel, aan het begin en het eind van de zomer.

Ook u kunt meehelpen het carillon weer nieuw leven in te blazen. Mocht u daarvoor voelen dan kunt u zich per e-mail aanmelden bij Johanna Huysman, leidscarillongenootschap@gmail.com.

De contributie bedraagt € 20,- per persoon.

Clariet Boeye

Sloop van slangentoren?

Wordt de slangentoren van de voormalige brandweerkazerne aan de Langebrug een prooi van de slopershamer? Of is er nog een toekomst weggelegd voor het bouwwerk als bed-and-breakfast? Studentenhuisvester Duwo is daarover in gesprek met een geïnteresseerde partij. Voor de zomer valt de beslissing. Ook slopen van de twintig meter hoge toren, die zestig jaar oud is en vroeger werd gebruikt om daarin brandweerslangen te drogen, is een optie. Eerder waren er al ideeën om het bouwwerk in te richten als 'boekentoren' waar lezingen zouden worden gehouden en boeken ter inzage zouden liggen. Maar dat plan bleek niet haalbaar. Duwo verwacht in juni een uitspraak van de Raad van State over de bezwaren die zijn ingediend tegen de bouw van 217 studentenappartementen op het inmiddels braakliggende terrein. Als dat positief is, moet de bouw na de zomer beginnen. Inmiddels wordt er in de bodem gezocht naar bijzondere archeologische zaken. Mocht de verkoop van de slangentoren doorgaan, dan worden de appartementen eromheen gebouwd. Zo niet, dan gaat de toren tegen de vlakte. *Zie foto pagina 36.*

Fraai beelddocument over restauratie Waalse Kerk

Twee jaar lang werd het zicht op de Waalse Kerk aan de Breestraat 62 ontnomen door steigers en 'stofdoeken'. Medio maart verwijderde de Leidse hoofdaannemer Burgy de bouwverpakking als signaal dat de ingrijpende restauratie, zowel binnen als buiten, was voltooid. Aansluitend werden samenkomsten belegd waarbij het orgel, dat ook een grote onderhoudsbeurt onderging, werd bespeeld.

De afronding was ook aanleiding voor de publicatie van een fotoboek waarin het restauratieverhaal in een honderdtal beelden wordt verteld. De Leidse fotograaf Hans Koreman documenteerde de hele metamorfose. Op gezette tijden maakte hij met zijn camera's een rondje in en rondom de kerk om elke verandering – soms tot in de kleinste details – vast te leggen. In totaal maakte hij een kleine 2.000 opnamen. Het begin van de fotoreportage toont het kerkinterieur toen het omvangrijke karwei nog moest beginnen. Met vochtplekken op de muren en de uit 1911 daterende herenbank als ondersteuning voor het orgel. Deze eeuw werd de bank als een echte dissonant gezien in het historische kerkinterieur en daarom verwijderd. Op die plek kwam een podium voor de cantorij. Voordat de restaurateurs, schilders, timmerlieden en stukadoors aan de slag gingen, werd door Josefen en Co een uitgebreid onderzoek verricht om de originele kleuren van het interieur te achterhalen, bijvoorbeeld van het orgel dat werd gebouwd door de

Leidse orgelmaker Gerard Steevens in 1746. Zijn collega Pieter Assendelft voltooide het in 1748-1750 en daarna volgden nog diverse aanpassingen. De oorspronkelijke kleurstelling van de orgelkast werd aan de hand van een 18de eeuwse tekening in ere hersteld. Specialisten van Atelier Terhorst pakten onder meer het oude snijwerk van het orgel aan en er werd een passende onderbouw geplaatst. De balgen kregen weer een trapinstallatie. En Flentrop Orgelbouw uit Zaandam retoucheerde op advies van Peter van Dijk het klinkende deel. Het orgel kreeg de middeleeuwse stemmen net als het Hagerbeerorgel in de Pieterskerk. Hans Koreman brengt het in een

apart segment met veel gevoel voor kleurnuance en lichtval in beeld. Dat geldt evenzeer voor de fotoseries van de zolderkap en de vloer. Die grenenhouten vloer werd geïsoleerd en vernieuwd met oude binten die op traditionele manier zijn gezaagd. Een bijzonder cachet aan de gebedsruimte geeft de nieuwe indirecte verlichting met zonlichtspectrum.

Het fraaie fotodocument wordt afgesloten met een sfeervolle impressie van de buitenzijde van de kerk. Vanuit een aantal verrassende invalshoeken toont de fotograaf de huidige gevel uit de 19de-eeuw die van een nieuwe snijvoeg is voorzien. Daarachter bevindt zich nog een gevel uit 1737. De 'kroon op het werk' vormt het 18de-eeuwse torentje met de luidklok van Cornelius Ammeroy uit 1605.

De teksten in het boek schreef Jaap Jan Steensma, Annigje Kruytbosch deed de vormgeving en Frank van Egmond tekende voor de eindredactie.

De Waalse Kerk te Leiden. Een restauratieverhaal in beeld - 112 pagina's - ISBN 978 -90- 821964-0-5 - Prijs 25 euro.

De grondslag voor huidige kerk vormde de kapel van het voormalige Catharinagasthuis, waarvan de bouw vermoedelijk al in 1125 begon. De kapel werd op 30 december 1276 gewijd door bisschop Petrus van Zuden. Tot 1573 werden er missen opgedragen. In het begin van de 17de eeuw werd de kapel ingericht voor protestantse diensten en in 1635 vergroot met een tweede beuk. In 1818 kreeg de Waalse gemeente, die tot dan toe haar 'cultes' hield in de bouwvallige Vrouwekerk achter de Haarlemmerstraat, de Gasthuiskerk in eigendom van het stadsbestuur. Het orgel verhuisde mee.

UVS: een eeuw vriendschap en passie voor voetbal

UVS bestaat 100 jaar. De club groeide in die eeuw van één naar 58 teams, telt 1.000 leden en is de oudste en grootste nog bestaande Leidse voetbalvereniging. ASC (1892) en LFC (1907) werden eerder opgericht, maar de eerste verhuisde naar Oegstgeest en LFC ging op in fusieclub FC Boshuizen.

Negen vrienden legden op 1 april 1914 thuis bij Herman Postma in de Leuvenstraat de basis voor Achilles. Omdat die naam al bestond, viel de keuze op Uit Vriendschap Saâm, kortweg UVS. Ze traptten de eerste balletjes in het bos van Juta aan de Vliet. Na de velden aan de Rijkstraatweg en de Lage Morschweg te hebben bespeeld, verkaste de ploeg in 1931 naar de Kanaalweg en vervolgens in 1938 naar de Wassenaarseweg. De Duitse bezetters sloopten in 1944 tribunes, kleedkamers en kantine, maar vijf jaar later kon een compleet nieuw onderkomen in gebruik worden genomen. In 1960 verhuisde UVS opnieuw, tot nu toe voor de laatst. Burgemeester Van Kinschot opende de nieuwe accommodatie in de Kikkerpolder en zijn opvolger Goekoop huldigde in 1985 het

volledig gemoderniseerde gebouwencomplex in. Na het competitiedebuut in 1916 stoomde UVS in drie seizoenen op van de derde naar de eerste klasse LVB en behaalde er 1919 en 1920 de titel om vervolgens de stap te zetten naar de NVB. In 1935 werden de 'blauwwitten' kampioen en promoveerden naar de tweede klasse. Daarna duurde het tot het seizoen 1949-1950 voordat de kampioensvlag weer kon worden gehesen. Het wordt in het jubileumboek 'de paukenslag in de UVS-historie' genoemd. Na een 0-4-zege op Leerdam verwelkomden duizenden supporters de ploeg bij de Wilheminabrug voor een glorieuze tocht door de stad. De promotiestrijd verliep dramatisch. In het Feyenoordstadion werd voor 30.000 toeschouwers kansloos verloren door vier treffers

Het kampioenselftal uit 1967-1968

van Neptunus. In de thuiswedstrijd bleef het 2-2 nadat eerder met Emma de punten waren gedeeld (1-1). Veel spelers uit dit elftal werden later trainer.

Het besluit in 1955 om verder te gaan als semi-profclub gebeurde onder een weinig gelukkig gesternte. Behoudens één seizoen bivakkeerde UVS steeds in de onderste regionen. Zeven jaar in het betaalde voetbal werd afgesloten met degradatie naar de amateurs. Voor de verdiensten maakte het weinig verschil. Speler Freek Filippo ont-hulde eens voor een verloren uitwedstrijd met de bus naar het Limburgse Roda een premie van vijf gulden (2,30 euro) te ontvangen. Voor een absoluut hoogtepunt in de clubhistorie - het seizoen 1967/1968 - worden in het boek tien pagina's ingeruimd. Eerst werd UVS kampioen van de eerste klasse tegen GSV in Gouda en daarna moest in een derde allesbeslissende finalewedstrijd tegen DCG het nationaal amateurkampioenschap worden behaald. Het Heemstedse Sportpark, thuishaven van RCH, was met 22.000 bezoekers afgeladen en thuisblijvers volgden via een speciale radiolijn het verslag in een volle Stadsgehoorzaal. Een te zachte terugspeelbal op keeper Wijnand Sloos werd onderschept en DCG-spits Mulder voltrok het vonnis (1-2). Vriend en vijand erkenden later dat UVS de betere ploeg was en had moeten winnen. Dat zes UVS'ers in de selectie van het Oranje-amateurelftal zaten, onderstreepte de kwaliteit van dit elftal. Overigens was UVS in 1969 en 1989 sparringpartner voor Oranje met spelers als Johan Cruijff en Marco van Basten.

In het laatste kwart van de UVS-eeuw kenmerkte het jojo-effect de prestaties van het eerste elftal. Promotie en degradatie van en naar de hoofd- en eerste klasse wisselden elkaar in rap tempo af. Totdat van 2005 tot 2009 de klad er flink in zat en het dieptepunt werd bereikt met degradatie

naar de derde klasse. In de jaren daarna werd het verloren terrein herwonnen. Maar om dit jaar als kers op de jubileumtaart kampioen te worden zat er niet in.

Kenden de sportieve prestaties en de financiële omstandigheden van de vereniging hun ups en downs, de jeugdopleiding vormde een constante factor. Als een rode draad door de historie loopt de voortdurende aandacht voor de jeugd. In 1930 riep de club als eerste in de regio een aparte jeugdafdeling in het leven. Het UVS-haarkammetje, de controle op gepoetste 'kiksen' met witte veters en het boekje met gedrag- en spelregels mogen verleden tijd zijn, veel mankracht en energie werd en wordt geïnvesteerd om talentvolle spelertjes verder te ontwikkelen. Sinds 2011 samen met FC Twente. Vaak waren het oud-eerste-elftalspelers die zich daarvoor inzetten. Zoals Gerard Désar, die nog altijd de 'clubtopscorerslijst aller tijden' aanvoert met 124 doelpunten. Hij is een van de vele 'clubiconen' waartoe Piet Kantebeen (23 jaar hoofdtrainer), Bart van Leeuwen (25 jaar voorzitter) en Gé Noorlander (vele jaren hoofdsponsor) zeker behoren.

Gedisciplineerde jeugd tijdens een sportdefilé in 1956

De zondagselectie van UVS houdt precies na 100 jaar op te bestaan. Dat historische besluit werd op 14 april jl. genomen tijdens een bijzondere ledenvergadering. Op voorstel van het bestuur ging een ruime meerderheid akkoord met een ‘verhuizing van het vlaggenschip’ naar de zaterdag met ingang van het nieuwe seizoen. Opmerkelijk omdat het eerste elftal op zondag nog uitzicht had op promotie naar de hoofdklasse bij een periodetitel en na een zege in de nacompetitie. Op zaterdag speelt het hoogste elftal van UVS in de vierde klasse met uitzicht op het kampioenschap. Volgens voorzitter Huub de Veld wordt ingespeeld op de trend dat de zaterdag steeds meer een sportdag – met name voor de jeugd – wordt en de zondag voor gezin en familie is. Ook al omdat sponsoring door de economische crisis onder druk staat, wordt gekozen voor een accent op zelfopgeleide spelers met een klein teambudget. In 1963 acteerde UVS voor het eerst in het zaterdagvoetbal. De vreugde was van korte duur want al in 1972 werd de zaterdagtak gekapt. Sinds 1994 bloeit een nieuwe zaterdagploeg op. Twee decennia later, nog tijdens de viering van het eeuwfeest, valt het doek voor het keurteam op zondag.

Voetbal vormde de hoofdmoot in de historie. Toch kende UVS ook een atletiek- (1921-1959) en cricketafdeling (1936-1965) en zelfs enige tijd een eigen toneelvereniging.

(Gegevens en foto's ontleend aan het jubileumboek 'Één eeuw lang.... Uit Vriendschap Saâm 1914-2014'. Het boek is bij UVS te bestellen voor 15 euro).

HVOL BEDRIJFSLEDEN

DECLERCQ
Advocaten · Notarissen

Coördesign

H B K

motorhuis

ROC
LEIDEN

slswomen

TK
advocaten · notarissen

Van Cleef Holding Leiden B.V.
De Clercq advocaten en notarissen
CONSERF – Monumentenzorg
Coördesign BV

Diaconessenhuis Leiden
HBK Belastingadviseurs & Accountants
Hoogheemraadschap van Rijnland
Restaurant Engelbertha Hoeve
Geelkerken en Linskens, advocaten
Motorhuis Holding B.V.
Rijksmuseum voor Volkenkunde
Regionaal Opleidingen Centrum Leiden (ROC)
De Ruyter de Wildt & De Vroom advocaten
SCOL Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden
Stichting Leidse Studentenhuisvesting
Tandartsenpraktijk Zoeterwoudsesingel
Teekens Karstens advocaten en notarissen
Zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid

Diaconessenhuis
Leiden

Rijnland

RIJKSMUSEUM
VOLKENKUNDE

SCOL
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden

Rwv **ADVOCATEN**

Zorg en Zekerheid
dichtbij werkt beter

Monumentaal Kooipark in oude luister hersteld

‘Tot in de eeuwigheid’ luidde de kop van het Leids Nieuwsblad van 12 maart 2014. Twee dagen daarvoor metselde wethouder Frank de Wit samen met de voorzitter van de Vereniging tot Behoud en Bescherming van het Kooipark (VBBK) een steen in de muur van het in het park gelegen sportveld. Deze steen bevat een USB-stick met daarop alle historische documenten en bestanden van het park.

Uit deze documenten blijkt dat de gemeente Leiden in 1912 enkele grote stukken land kocht om een volkspark aan te leggen in het gebied dat nu de wijk De Kooi vormt. In 1916 werd een ontwerp voor de aanleg voorgelegd aan de gemeenteraad.

Aangenomen mag worden dat W.M. Dudok (1884–1974) verantwoordelijk was voor dit ontwerp. Dudok stond indertijd nog aan het begin van zijn imposante carrière. In 1913 trad hij aan als plaatsvervangend directeur Gemeentewerken, waarbij hij feitelijk als stadsarchitect optrad. Hij vervulde deze functie tot 1915. Met de uitvoering van het ontwerp (1920) heeft hij zich niet meer bezighouden. Het Kooipark hoort bij de mooie verzameling van het vroege werk van Dudok. Andere voorbeelden daarvan zijn de voormalige HBS aan de Hoge Rijndijk en het gebouw van het Leidsch Dagblad aan de Witte Singel (nu kantongerecht).

Als een rode draad door het bestaan van het Kooipark loopt de stapsgewijze vereenvoudiging van de aanleg die vanaf eind jaren dertig inzette, waarbij steeds meer elementen uit het oorspronkelijke ontwerp verdwenen.

Een harde scheidslijn in het bestaan van het park werd gevormd door 1945 toen alle beplanting en tuinmeubilair zijn verdwenen. In de Oorlogswinter zijn alle bomen gekapt om als brandhout te worden gebruikt en de perken werden omgeploegd om als aardappelveld te dienen. Na de Tweede Wereldoorlog is het park opnieuw beplant.

Vanaf de jaren zestig veranderde het park steeds meer. In de jaren zeventig had het Kooipark in

plaats van een overzichtelijk stadspark een ruig aanzien gekregen en werd het ‘opgeknapt’. Eind 2013 Wethouder Frank de Wit bij het inmetstelen van de USB-stick

is met een volledige renovatie van het park begonnen, met als uitgangspunt het park zodanig te renoveren dat de structuur, harmonie en allure van het oorspronkelijke ontwerp weer zichtbaar worden.

De VBBK heeft in 2012 bij het College van B & W het verzoek ingediend om het Kooipark aan te wijzen als beschermd gemeentelijk monument. Op 15 oktober 2013 is het park deze status toegekend. Op 1 mei 2014 vindt de feestelijke heropening van het park plaats.

Henny Hoogervorst

UITNODIGING

Restauratie en Uitbreiding Museum De Lakenhal

Presentatie van de plannen door architect Ninke Happel op vrijdag 23 mei 2014
Museum De Lakenhal 15.00-17.00 uur

Al sinds 1948 wordt gesproken over de noodzaak van restauratie en uitbreiding van het stedelijk Museum De Lakenhal. Nu is het eindelijk zover: in de periode van medio 2015 tot 2017 zal de uitvoering van de plannen plaatsvinden, onder leiding van de doorgewinterde Julian Harrap Architects voor het restauratiedeel en de jonge talenten Happel Cornelisse Verhoeven voor het nieuwbouwdeel.

Speciaal voor leden van de bij de Leidse

Erfgoedkoepel aangesloten verenigingen organiseert het museum een informatiemiddag. Na een welkom door museumdirecteur Meta Knol zal conservator geschiedenis Jori Zijlmans een inleiding houden over de bijzondere geschiedenis van de oude 'Laecken-Halle'. Daarna geeft architecte Ninke Happel een samenvatting van de plannen, en is er gelegenheid tot het stellen van vragen.

*Gelieve vooraf aan te melden via rsvp@lakenhal.nl.
Het aantal plaatsen is beperkt.*

De Lakenhal door Susanna van Steenwijck-Gaspoel, omstreeks 1653

Slangentoren,
zie pagina 28

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Retouradres: HVOL
Postbus 917, 2300AX Leiden

COLOFON

Postadres:

Secretaris HVOL, Postbus 917,
2300 AX Leiden, tel 071-3012660

e-mail: secretaris@oudleiden.nl

ING bankrekeningnummers (alle t.n.v. Vereniging
Oud Leiden) voor:

- contributies/schenken: NL74INGB0000175228
- betaling excursies: NL67INGB0005901264
- Werkgroep Dirk van Eck: NL08INGB0000356642
- overige betalingen: NL03INGB0005887187

Website: www.oudleiden.nl

Website beeldbank: <http://beeldbank.oudleiden.nl>

Bestuur HVOL:

Rens Heruer, voorzitter@oudleiden.nl

Gerard Kramer, vicevoorzitter@oudleiden.nl

Miep Smitsloo, secretaris@oudleiden.nl

Victor Wijnands, penningmeester@oudleiden.nl

Emil Broesterhuizen, lezingen@oudleiden.nl

Tanneke Schoonhein, promotie@oudleiden.nl

Paul Birker, kwartaalblad@oudleiden.nl

Overige contactpersonen:

Debbie van Steenpaal, website@oudleiden.nl

Jeroen Bruin, webmaster@oudleiden.nl

Rob Smit, excursiecommissie@oudleiden.nl

Hans van Ulden, beeldbank@oudleiden.nl

Lenie Witkam, jaarboekje@oudleiden.nl

Redactie Kwartaalblad: Paul Birker, Bram van Leeuwen

E-mail redactie: kwartaalblad@oudleiden.nl

Kamer van Koophandel nummer 40445843

ANBI nummer 8043119112

International Standard Serial Number:

ISSN 2214-353X

Opmaak en druk: Drukkerij Sparta, Leiden

Digitale nieuwsbrief

Wist u dat de HVOL eens per maand een digitale nieuwsbrief verstuurt? U kunt zich erop abonneren door het aanmeld-formulier op www.bit.ly/oudleiden in te vullen. Vanaf dat moment ontvangt u de nieuwsbrief in uw e-mailpostbus. U geeft daarmee toestemming dat uw e-mail adres wordt opgeslagen in ons ledenbestand. Uw mailadres wordt uitsluitend gebruikt voor verenigingsdoeleinden en niet aan anderen beschikbaar gesteld.